

մանրամասն պարզեց այն սկզբունքները, որոնք պէտք է հիմք կազմեն թիւրքերի հետ կնքելիք դաշնագրի: Այդ սկզբունքներն են. հաշտութիւնը պէտք է լինի վերջնական, դաշնագիր կողմերի միջև պէտք է պահւեն 1914 թւի սահմանները, Արևելեան Անատոլիայի ժողովուրդներին — հայերին, ասորիներին, լազերին — պէտք է տրւի ինքնավարութիւն թիւրքիայի վեհապետութեան ներքոյ: Հայկական հարցի մասին Ռամիշլիլի ասաց. «Առաջին հարցը, որ կը կանգնի մեր պատւիրակութեան առջև և այժմ կանգնած է Անդրկ. Սէյմի առջև, թիւրքահայաստանի բարեկարգութեան հարցն է: Չպէտք է այստեղ երկար խօսենք, թէ այդ ժողովուրդը ինքնորոշման ի՞նչ իրաւունքներ ունի: Ես կարծում եմ, որ այդ իրաւունքները ամրապնդւած են հայ ժողովրդի մղած դարաւոր պայքարով այն ճնշումների դէմ, որոնց այդ ժողովուրդը ենթարկւած էր թիւրքական կայսրութեան սահմաններում, և մենք պէտք է յայտարարենք, որ թիւրքահայկական հարցը մի հարց է, որի լուծումով չահադրուած է ո՛չ միայն թիւրքական կայսրութիւնը, այլ և անպայման ոչ պակաս չափով նաև անդրկովկասեան ժողովուրդները: Ձեզ յայտնի է, որ հայ ժողովրդի ամէն մի շարժում թիւրքիայում լիովին արձագանք էր ստանում և արտասահմանում, և այստեղ, Անդրկովկասում: Եւ այդ, քաղաքացի պատգամաւորներ Սէյմի, միանգամայն բնական է: Արիւնակից եղբայրներ՝ այստեղ դռնուղները չէին կարող այս կամ այն ձևով չարտայայտել թիւրքիայի սահմաններում ապրող իրենց ցեղակիցների վիճակի մասին: Այդ դեռ քիչ է. այդ հարցի ամէն մի խճողում թիւրքիայում միշտ առաջ է բերել միջցեղային յարաբերութիւնների բարդացում այստեղ, Անդրկովկասում: Արժէ յիշել այդ տեսակէտից մի փաստ. 1895 թւի ապրետամբութիւնը, որը այստեղ այս կամ այն ձևով արձագանք գտաւ: Մեկնելով այս դրութիւնից, բոլորովին բնական է, որ ի պաշտպանութիւն թիւրքահայկական իրաւունքների դուրս է եկել ո՛չ թէ բռնապետական Ռուսաստանը, ո՛չ այն երկիրը, որը ինքն էլ ոչ պակաս չափով ճնշում էր հպատակ ժողովուրդներին, այլ ահա դուրս է դալիս ռամկավար մի երկիր և ռամկավար երկրի ներկայացուցիչը՝ Անդրկովկասեան Սէյմը: Թիւրքական կայսրութեան շահերը թելադրում են լուծել մէկ անգամ ընդմիշտ այդ բարդ ու ցաւոտ հարցը: Եւ մենք կարծում ենք, որ թիւրքիայում էլ կան հասուն պետական դորմիչներ — մենք կուղէինք, խիստ կուղէինք հաւատալ, որ կան — որոնք իրենք հէնց միջոցներ ձեռք կառնեն, որ մէկ անգամ ընդմիշտ լուծւի հայ ազգաբնակչութեան և թիւրքական կայսրութեան միջև մշտական կուսխնձոր եղող այդ հարցը: Եւ մենք կարծում ենք, համաձայն Դաշնակցութեան յայտարարութեան, որ եթէ այդ հարցը լուծւի, բախումները մէկ անգամ ընդմիշտ կը սպառւեն և կը վերջանան»:

Եւ Սէյմի Ֆրակցիաների ներկայացուցիչների արտայայտւելուց յետոյ, միաձայնութեամբ ընդունւեցին հետեւեալ «հիմնական պայմանները».

«1. Ստեղծւած պայմաններում Անդրկ. Սէյմը իրեն համարում է իրաւատէր՝ կնքելու հաշտութիւն թիւրքիայի հետ:

2. Սկսելով հաշտութեան բանակցութիւնները՝ Անդրկ. Սէյմը նպատակ է դնում կնքել թիւրքիայի հետ հիմնական հաշտութիւն:

3. Կնքելիք հաշտութեան դաշնագրին իբրև հիմք պէտք է դրւի 1914 թւին, պատերազմի յայտարարութեան վայրկեանին, Ռուսաստանի և թիւրքիայի միջև գոյութիւն ունեցող պետական սահմանների վերականգնումը:

4. Պատւիրակութիւնը ջանալու է ձեռք բերել Արեւելեան Անատոլիայի ժողովուրդների համար ինքնորոշման իրաւունք և, ի մասնաւորի, թիւրքա-